

„Čo je hlavné: nestratiť sám seba a nestratiť to, čo je zo mňa ukryté vo svete.“

— Albert Camus

V prípade straty, prosím vráťte na adresu:

Odmena: € _____

Jana Beňová

Dnes

Jana Beňová

Dnes

Copyright © Jana Beňová, 2010

Illustrations © Janka Némethová, 2010

Design & Layout © Palo Bálik, 2010

Copyright © Artforum, 2010

Nemám rada knihy, v ktorých spisovatelia zaujímajú postoje ku „komunálnym“ problémom, rozoberajú udalosti, ktoré po pár rokoch aj tak stratia význam. Krátkozraké boje & spory & kritiky & hádky & blahoželanania & pochvaly & idyly & karikatúry & výšivky & oleje & vystrihovačky & záplaty.

Na druhej strane sa sama považujem za „človeka angažovaného“. Neviem vydržať - a ak zaregistrujem v meste, novinách, MHD, na ulici, v krčme, na letisku či v čakárni u zubára niečo poburujúce, smiešne či krásne, niečo, čo obstojí samo o sebe - chcem o tom hovoriť.

Čo hovoriť? Rovno písať! A hneď! Prihrať to ďalej - kým je to horúce.

V románoch sa však nedá vyjadrovať k aktuálnym spoločenským témam, iskrám, prskavkám, dočasnostiam, k minútkam, jednohubkám.

Práve na to sú dobré stĺpčeky - rýchle zásahy.

Telegramy & prioritné zásielky.

Jana Beňová: SÚRNE!

6. november 2008

Tí praví žobráci

Je zima, neskorý večer, stojím pred petržalským obchodom a čakám na fotografa. Čaká nás pracovná noc, v štáboch kandidátov na primátora Bratislavy. Fotograf mešká, tma hustne. Okolo prechádza dvojica subtilných mladých mužov. Otočia sa za mnou. „Čo kukáš? Žebraáák! Chceš po papuli?“

Spomeniem si na jeden z učiteľských príbehov mojej mamy. O žiakovi, ktorý všetkým ostatným hovoril, že sú žebráci. A na žobráka na O'Connellovom moste. Bradburyho poviedku o spisovateľovi, ktorý navštívi Dublin a má hrôzu vyjsť z hotela, pretože cestu z neho lemujú žobráci. A on je z tých útlocitných a na to oni majú nos.

A tak žobráčka s dieťaťom v náručí spred hotela po tom, čo jej dá almužnu, prebehne pár ulíc a na moste je už inou ženou, ktorej sestra umiera na rakovinu. A pán, čo potreboval na vlak do Belfastu, si od neho o hodinu vyžobre na vlak do Londýna... Spisovateľ sa snaží žobrakov odhaliť, chcel by dávať tým, čo sú „naozajstní“, tým, čo to naňho nehrajú alebo hrajú najmenej. Preto nikdy nedá žobrákovi na O'Connellovom moste, zdá sa mu príliš okázalý – pekne spieva a hrá na harmoniku, ale v tej strašnej zime a večnom daždi je jediný, čo nemá na hlave

čiapku ani klobúk. To sa zdá spisovateľovi už priveľa, takto budiť lútosť... Alebo žeby fakt nemal ani na čiapku? A tie čierne okuliare? Žobrák bez čapice s krásnym hlasom a ešte k tomu slepec, to je priveľa... To je príliš okaté... Alebo žeby predsa... Toľko nešťastia pokope... Dá sa tomu uveriť? Tomu jedinému preto nikdy nič nedá... A nedávajú ani druhí...

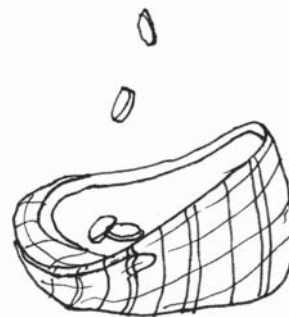
Nedávno som prešla okolo chlapíka, ktorý pod tričkom zohrieval šteňa a poprosil ma o štyri koruny. „Nemám peniaze,“ povedala som. A vzápätí sa zhrozila toho plechového hlasu. Musela som sa vrátiť.

Spomenula som si pritom na moju mamu, ako dala dve koruny (písal sa asi rok 1979) Cigánke Karolíne. Bola to taká mladá žena, ktorá chodila po našej štvrti s hlavou vyvrátenou k nebu. Išli sme s mamou zo škôlky a ja som jej povedala, že tie dve koruny mala dať radšej mne.

Spomenula som si na tých prvých žobrákov po revolúcii, chlapca, ktorý chodil poctivo s oŕačovnou nohou a barlamí a vysvetľoval, že si zlomil nohu a okradli ho a mama je v Nitre v nemocnici a on potrebuje na vlak... Stretávala som ho každý deň ako v začarovanom kruhu: čerstvo zlomená noha... furt do Nitry... Hrozný život, neúprosná karma, kolobeh žobráckeho príbehu v meste. Pamätám si aj na chlapca, ktorý hovoril, že má AIDS a potrebuje na lieky. Keď ste mu nedali, povedal, že želá ten AIDS vám. A na bratislavskú paniu, ktorá kľačala na

zastávkach MHD a volala „na jedlóó“ a môj priateľ spisovateľ hovoril, že si raz kľakne vedľa nej a bude kričať „na kúúúúúúúúúú“.

Pred pár dňami som išla s kolegom a po ceste dala drobné žene s dieťaťom. „Nie je to citové vydieranie?“ spýtal sa ma kolega. (Ozajstná žobráčka? Je pravá? A dieťa? Je skutočné?) Bola som ticho. Ticho ako hladina rieky, ktorá sa zavrela nad žobrákom z O'Connellovho mosta.

15. december 2008

Rodáci alebo návrat matriošky

Slováci radi relativizujú. Nedávno ma prekvapil jeden spisovateľ, ktorý v rozhovore povedal, že preňho sa v roku 1989 „politicky až tak veľa nezmenilo“, lebo aj predtým mal „svoj vnútorný svet“. To znamená, že nežná revolúcia mala veľký význam len pre tých bezduchých.

Myslím, že to je omyl. Ja po roku 1989 napríklad rada svoj vnútorný svet vozím na bicykli po rakúskych lužných lesoch, ponáram do hĺbky v Stredozemnom mori a vôbec - verejne ho priznávam, hovorím a píšem o ňom. Hoci aj v novinách bez cenzúry.

Slováci však nerelativizujú len slovne, ale aj rukolapne. Najnovšie chcú v Dúbravke inštalovať pamätnú tabuľu Gustávovi Husákovi. Komunistovi č. 1, prezidentovi socialistického štátu, v ktorom šikanovali, terorizovali a lámali ľudí. Predstavitelovi nekrofilného režimu, ktorý zničil mnoho životov. Ikone normalizácie.

Ján Čarnogurský v televízii hovorí, že si ju zasluži, lebo keby nie Husáka, bolo by tu ešte horšie. Husák bol podľa Čarnogurského menším zlom. A po

celý čas, ako obhajuje Husáka, mám pocit, že v skutočnosti obhajuje Tisa. Obaja podľa neho totiž len zachraňovali národ...

Moja stará mama, keď za Husáka chcela navštíviť syna v Amerike, ktorý sa tam priženil, vybavovala povolenie na úrade. Jeden zo zamestnancov jej roztrhol pred tvárou pas, že je aj tak už nejaký doničený. A povedal: „Načo by ste tam chodili? To je zbytočné...“

Gustáv Husák je symbolom režimu, čo ničil životy tým, ktorí mali vzťah k pravde, slobode, dobru. Veľkého zla. Načo by sme mu dávali pamätnú tabuľu? To je zbytočné...

Vždy, keď fičím na bicykli z Bratislavy do Hainburgu, vyplazím na bývalej hranici jazyk. Hranici ako takej a generálnemu tajomníkovi strany, ktorý vyhlásil, že „hranice nie sú korzo“, a zavrel ich. Vyplazím jazyk. Ako pamätnú tabuľu.

Na rozdiel od tej, čo plánujú osadiť v Dúbravke, nescenzurovanú. Na dúbavskej totiž nie je ani zmienka o tom, že Husák bol generálnym strany a otcom normalizácie. Taký typ politicky korektnej tabule by mohli pokojne Rakúšania inštalovať aj Hitlerovi.

A dúbavská samospráva práve tým argumentuje v prospech jej osadenia, tvrdí, že to nie je nič politické – ešteže to, volajaká politika u nás doma, na Slovensku! Chcú len vzdať hold slávnemu rodákovi. Lebo Dúbravka nemá veľa známych osobností.

Pamätnú tabuľu ako suvenírom z komunizmu, ako milú gýčovú spomienku – dúbavskú matriošku. A časom sa z nej vysypú ďalšie a ďalšie... Ďalšie.

6. december. 2008

„Zobud' ma, keď budeme v tuneloch“

Hovorí mi brat: „Predstav si, idem dnes k našej lekáre a na dverách má oznam, že sa presťahovala.“

„Kam?“

„Pamätáš sa na ten malý zelovoc?“

„Samozrejme.“

„Tak tam. Je tam dosť chladno, ordinuje vo vetrovke a záchodové dvere sú tak blízko ordinácie, že ak niekto bude čakať pred dverami ordinácie a zároveň druhý vychádzať zo záchodu... Nešťastie bude hotové.“

„A spýtal si sa doktorky, či sa tam už zabývala?“
pýtam sa brata.

„Ále, že aj áno.“

„A dve kilá zemiakov ti nepribalila?“

V tomto meste sa všetko mení tak bleskovo, že všetci oveľa rýchlejšie starneme. Myslela som si, že tie reči o tom, čo kde bolo a zmizlo, patria k starobe. A tak som ja tridsaťštyriročná starénka. Rozprávková babička. Pamodaj šťastia, lavička, vravím, keď vchádzam do čerstvo otvorenej kaviarne pod Manderlákcom. Vystriedala mäsiarstvo, ktoré tu bolo najmenej celý môj život - veď ten prvý výškový dom

v Bratislave tu vyrástol v súvislosti s ním. Teraz je tu kaviareň s červenými stoličkami. Dám si kávu a hovädzie predné. Prehodím nohu cez nohu ako správna bratislavská kosť.

Z mäsiarstva kaviareň a z kaviarní? Grandka je herňa, Krym drahá piváreň... Bratislava je jeden veľký dlhotrvajúci omyl. A to, čo som si vždy myslela, že zmizne okamžite ako padne komunizmus, stojí. Čo stojí? Dokonca si dupne... Istropolis, novostavba SND...

„Je to genocída, všetko, na čo sa pamätáme, zbúrajú alebo zvnútra vykuchajú,“ hovorí mi kamarát stojaci na zastávke trolejbusu.

Jung si na staré kolená začal pri jazere stavať kamennú vežu. Žil tu bez výtvarných moderných dobov - vodu nosil zo studne, teplo udržiaval oheň. Tvrdil, že naše nevedomie - naše duše zdedené po predkoch - čulo reagujú na našu aktuálnu situáciu. A že keď nie sú spokojné s naším - dobou poznačeným - životom, prejavuje sa to tak, že sa zle cítíme. Jung si postavil vežu, kde by nebolo nič cudzie a neznáme ani človeku, ktorý by tam zablúdil zo 16. storočia - okrem lampy a zápaličiek. Vďaka tomu mal aj rôzne návštevy.

Bratislava ich čaká len z budúcnosti. A keď sem náhodou preda len zablúdi nejaká kráľovná, uložíme ju spať tam, kde pred rokmi Brežneva*. Bratislava je vlak, ktorý uháňa plnou parou vpred. Ako inak by verejné toalety mohli časom povýšiť na internetovú

kaviareň? Ši ši ši ši... uáááá... Ako hovorí klasik: Zbud' ma, keď budeme v tuneloch...

* Anglickú kráľovnú Alžbetu II, ktorá v októbri 2008 navštívila Slovensko, v Bratislave ubytovali na Bôriku.

